

**Липа І.Ю.**

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри мистецьких дисциплін початкової освіти

Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника

**ТЕМАТИЧНА СТРУКТУРА ПОЗАКЛАСНИХ МУЗИЧНО-  
ТВОРЧИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ  
ГІРСЬКИХ ШКІЛ**

У статті висвітлюється оригінальний тематичний зміст програми позакласних музично-творчих занять для дітей молодшого шкільного віку, які навчаються у гірських школах. Автор-розробник аналізує її структуру через призму впливів етнокультурного середовища Карпатського регіону України.

*Ключові слова: тематичний зміст програми, тема-епіграф, позакласні музично-творчі заняття, етнокультурне середовище, музично-творчий розвиток, гірська школа, Карпатський регіон України, учні початкових класів.*

В статье освещается оригинальное тематическое содержание программы внеклассных музыкально-творческих занятий для детей младшего школьного возраста, которые обучаются в горных школах. Автор-разработчик анализирует ее структуру сквозь призму влияния этнокультурной среды Карпатского региона Украины.

*Ключевые слова: тематическое содержание программы, тема-эпиграф, внеклассные музыкально-творческие занятия, этнокультурная среда, музыкально-творческое развитие, горная школа, Карпатский регион Украины, учащиеся начальных классов.*

The article highlights the thematic content of the original program of extracurricular musical and creative activities for children of primary school age who are trained in mountain schools. The author analyzes its structure through the prism of ethnocultural environment influences the Carpathian region of Ukraine.

*Keywords: thematic content of the program, the theme-epigraph, extracurricular musical and creative activities, ethnocultural environment, musical and creative development, School of Mines, the Carpathian region of Ukraine, primary school pupils.*

**Постановка проблеми.** Суть задекларованої ідеї загальної музичної освіти учнів на основі української національної культури полягає у ставленні до музичного мистецтва як невід'ємної частини духовного життя народу; у зверненні до народної музичної творчості крізь призму її життєвих зв'язків із духовним, матеріальним та практичним світом людини; у розгляді української музичної культури в діалектичній єдності з музикою інших народів; у вивченні професійної музики крізь призму її фольклорних джерел; у розкритті естетичного змісту української народної та професійної музики на основі осягнення учнями особливостей музичного мистецтва.

Для реалізації цієї ідеї необхідно, на нашу думку, якнайширше упроваджувати у музично-виховну практику загальноосвітньої школи етнорегіональний матеріал, який є важливою складовою етнокультурного середовища проживання дитини, а також підґрунтям для її музично-творчого розвитку. Однак програмою з музичного мистецтва для 1-4 класів передбачене використання на уроці етнорегіонального, а також додаткового і варіативного матеріалу лише в межах 10 % [2]. У зв'язку з цим, актуалізується проблема організації позакласних музично-творчих занять, в тематиці яких були б відображені етнокультурні впливи відповідного регіону України, зокрема Карпатського.

**Мета статті** - репрезентувати оригінальну авторську програму позакласних музично-творчих занять учнів початкових класів гірських шкіл Карпатського регіону України.

**Виклад основного матеріалу.** Розроблений нами тематичний зміст програми позакласних музично-творчих занять, з одного боку, органічно впливає з тематичної структури програми уроків музичного мистецтва, а з іншого – пов'язується з близькими для дитини життєвими і музичними враженнями. Ще С. Русова була переконана, що оченята дитини «повинні кохатись в улюблених національних кольорах та орнаментах, уяві дитячій треба давати пищу з національних оповідань, казок, легенд, а для слуху співати рідні національні пісні. Рідною казкою, етнографічним матеріалом має бути «оздоблений» родинний побут, життя дитячих установ, взагалі оточення дітей. Усе це разом повинно «прив'язувати» дитину до певного рідного терену, що, в свою чергу, повинно допомогти їй усвідомити себе частиною того народу, до якого вона належить...» [1, с.72-73].

Структурою програми передбачено проведення 4-5 занять у кожному семестрі упродовж усього періоду навчання у початковій школі. Окремої уваги заслуговує аналіз тем занять. Ми вважали за доцільне використати у їхніх назвах тексти українських народних пісень (дитячих, історичних, пісень УПА тощо), а також фрагменти поетичних творів українських поетів, письменників, громадських діячів, близьких до західно-українського регіону (І.Франка, Б.Лепкого, К. Малицької, М. Підгірянки, М. Устияновича, В. Щурата, а також наших сучасників-С.Жупанина, А. Кох, В. Михайлищука, Й. Попадюка, М.Шкурган). При доборі матеріалу ми враховували рівень його художньо-педагогічної та мистецької цінності, багатство поетично-образної сфери та її доступність і близькість дітям, наявність яскравого національного колориту та інше. Запропоновані нами своєрідні теми–епіграфи спрямовані на розкриття основної теми семестру. Вони відображають життя дітей в гірському етнокультурному середовищі,

показують красу природи Карпатського краю та неповторність народної музичної творчості його мешканців, зв'язки народних месників – борців за волю рідної землі, зв'язок Карпат з іншими регіонами України тощо. Тематичні епіграфи дозволяють створювати емоційну атмосферу і єдиний образно-смысловий центр занять, дають можливість учителю варіативно підходити до проблемного матеріалу для творчості, залежно від наявних музичних, віршованих і зображальних ілюстрацій. Тематична побудова програми створює умови для досягнення цілісності творчих занять, єдності всіх видів музично-творчої діяльності.

Тематичний зміст програми позакласних музично-творчих занять учнів початкових класів гірських шкіл

1 клас	
I семестр. Тема «Про що говорить музика Карпат»	
Тема-епіграф 1	Тема-епіграф 2
<p>«Який ти добрий, Боже,            Даєш нам все, що гоже,            Даєш нам голосочок            До гарних співаночок»            (слова В.Щурата)</p>	<p>«Дитячі в нас серденька,            Та щире в них чуття,            Любити Україну            Будуть ціле життя»            (слова М. Підгірянки)</p>
Тема-епіграф 3	Тема-епіграф 4
<p>«Поклонись, дитино, батькові            низенько,            Бо його серденько до твого            близенько.            Поклонись, дитино, матері ще            нижче,            Бо її серденько до твого ще            ближче»            (слова В. Щурата)</p>	<p>«Маленькі сіни, ясна світлиця,            Всюди чистенько, так, як            годиться,            Стукає в вікна груша крислата,            То ж наша хата, то ж наша хата»            (слова народні)</p>

II семестр. Тема «Я у світі музики карпатської природи»	
Тема-епіграф 1	Тема-епіграф 2
<p>«Ходить Мороз надворі По широкій оборі, Ще й по горах-дібровах- У чоботях пухових»</p> <p style="text-align: right;">(слова М.Підгірянки)</p>	<p>«Хмари по небі блукали, З перлів намисто низали, Порвались низки- Бризнули бризки, З шумом на землю упали»</p> <p style="text-align: right;">(слова М.Підгірянки)</p>
Тема-епіграф 3	Тема-епіграф 4
<p>«Дзвонить, грає срібна річка, А в криштальну воду Задивилася смерічка Та й на свою вроду»</p> <p style="text-align: right;">(слова М. Підгірянки)</p>	<p>«Де травичка , там метелик, А де квітка, там і джмелик, Любо скрізь!»</p> <p style="text-align: right;">(слова В. Щурата)</p>
2 клас	
I семестр. Тема «Карпатський край у пісні, танці, марші»	
Тема-епіграф 1	Тема-епіграф 2
<p>«Соловейку маленький, В тебе голос гарненький. Заспівай же мені, Бо я люблю пісні»</p> <p style="text-align: right;">(слова Б.Лепкого)</p>	<p>«Та Оленка, та маленька Танцювала ,веселенька, Танцювала без устанку, Як світило сонце зранку»</p> <p style="text-align: right;">(слова М. Підігріняки)</p>
Тема-епіграф 3	Тема-епіграф 4
<p>«Гей, військо йде, Наче рій гуде ; Разом серця, разом руки Та й гаразд буде»</p> <p style="text-align: right;">(слова І. Франка)</p>	<p>«Зробимо коло, погуляймо, І весело заспіваймо»</p> <p style="text-align: right;">(слова народні)</p>
II семестр. Тема:«Як говорить музика Карпат»	

Тема-епіграф 1	Тема-епіграф 2
<p>«Сніжок паде, як срібний пух, Мороз малює квіти: Накритий стіл, в куті дідух, Пустують в сінях діти» (слова Б. Лепкого)</p>	<p>«Вийди, вийди, сонечко На дідове полечко. Вийди, вийди на вершечок, Там побачиш п'ять овечок І баранчика між ними І з ріжками золотими» (слова Б.Лепкого)</p>
Тема-епіграф 3	Тема-епіграф 4
<p>«-Зозуленько, де ти, де бувала? -Ку- ку-ку! По лузі літала та й собі співала: -Ку-ку-ку! -Голубонько, де ти, де бувала? -Тру-ру-ру! В гаю воркувала, голуба шукала: -Тру-ру-ру! (слова М. Підгірянки)</p>	<p>«Дитина:-Скажи мені, мати, Де йде сонце спати? Мати:-За високу гору , В золоту комору» (слова М. Підгірянки)</p>
Тема-епіграф 5	
<p>«До дідових і бабиних пісень Подібна дуже мова солов'їна» (слова С. Пушика)</p>	
3 клас	
І семестр.Тема «Як заграють гуцулята – радіють Карпати»	
Тема-епіграф 1	Тема-епіграф 2
<p>«З гомінливих, з гірських потічків Голосисті змайструю цимбали, Щоб лунав світанковий їх спів І навколо Карпати співали»</p>	<p>«На високій полонині Ранок зустрічаю, На сопілці-перепілці Співаночку граю»</p>

(слова В.Михайлищука)	(слова С.Жупанина)
Тема-епіграф 3	Тема-епіграф 4
«Тихий вечір, тихий, красний, Над горою місяць ясний, Пасе зорі, завертає, На трембіті грає, грає» (слова М.Підгірянки)	«Я маленький пастушок, Загорнувся в козушок, На скрипочці граю, Вас усіх вітаю» слова народні
Тема-епіграф 5	
«Ми музику назбирали: Бубон, скрипку і цимбали» (слова народні)	
II семестр. Тема «Коломийка – серцю мила»	
Тема-епіграф 1	Тема-епіграф 2
«Грай, трембіто, грай, сопілко, Як велить серденько, Розливайтесь коломийки Буйно, веселенько» (слова Й.Попадюка)	«Співаночки мої любі, Де я вас подію? Понесу вас в полонину, З вітрами посію» (слова М.Підгірянки)
Тема-епіграф 3	Тема-епіграф 4
«Грай, музико, коломийку, Грай, щоб чули й не забули Танцювати і співати, Свою землю прославляти» (слова М.Шкурган)	«Верховино, світку ти наш! Гей, як у тебе тут мило! Як ігри вод, плине тут час, Свобідно, шумно, весело» (слова М.Устияновича)
Тема-епіграф 5	
«Назбираєм співанок і підемо у танок, Отакі ми є гуцули. Гей!» (слова М.Шкурган)	

4 клас	
I семестр. Тема «Із Карпат несеться гомін волі»	
Тема-епіграф 1	Тема-епіграф 2
«Ой по-під гай зелененький Ходить Довбуш молоденький»  (слова народні)	«Гей марширують вже повстанці, Як давно колись стрільці, Сяє зброя їх у сонці Грає усміх на лиці»  (слова народні)
Тема-епіграф 3	Тема-епіграф 4
«Україно, Україно, Україно, краю мій! Я за тебе, Україно Муки тяжкої терпів»  (слова народні)	«О, мати Божа, о райський квіте, Тебе благають українські діти! Не дай в неволі нам пропадати, Вкраїну нашу, верни нам, Мати»  (слова народні)
Тема-епіграф 5	
«Гей, гуртуймось та лучімся, Українські діти! Зранку, змалку вже учімся Для Вкраїни жити»  (слова М.Підгірянки)	
II семестр. Тема «Карпати у музичному віночку України»	
Тема-епіграф 1	Тема-епіграф 2
«А я дівчинка маленька, Україна – моя ненька... Край Карпатський – батько мій – Любий серцю, дорогий»  (слова А.Кох)	«Чом, чом, чом, земле моя Так люба ти мені?»  (слова К.Малицької)
Тема-епіграф 3	Тема-епіграф 4



<p>«Понесе на дужих крилах Вітер з полонини Цю співаночку за гори В степові долини»  (слова С.Жупанина)</p>	<p>«У Різдвяні свята Квапмось брат до брата Позабудьмо, що нас ділить, А єднаймось кругом ціли Та й заколядуймо»  (слова Б.Лепкого)</p>
Тема-епіграф 5	
<p>«Великодними піснями Звеселяймо Божий світ, Щоб почули за морями Про український славний рід»  (слова народні)</p>	

**Висновки.** Отже, розроблена нами тематична структура позакласних музично-творчих занять для учнів початкових класів гірських шкіл відкривають перед учителем широкі можливості для творчого варіювання формами організації і проведення занять, видами імпровізації, добром музичного, літературного, художнього матеріалів для імпровізації відповідно до тематики занять, методами впливу на творчу діяльність молодших школярів, що сприяє музично-творчому розвитку дітей і оптимізації творчого процесу в загальноосвітніх школах Карпатського регіону.

### Література

1. Хлебнікова Л.О. Музичне мистецтво. 1 клас: конспекти уроків/Л.О. Хлебнікова, Т.О. Наземнова, Л.О.Дорогань, Н.І. Міщенко. – Х.:вид-во «Ранок», 2012.-192с., іл. (інтерактивний урок).
2. Русова С. Нові методи дошкільного виховання/С. Русова.- Прага: Сіяч, 1927.- 122с.